

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Miljödomstolen
Rotel 7

DOM
2009-09-24
meddelad i Växjö

Mål nr M 2112-08

KLAGANDE

Varta Batteri Aktiebolag, 556045-7656, c/o **HS**, Mossvägen 68, 141 44
Huddinge
Ombud: jur kand **JC**, Advokatfirman Vinge KB, Box 1703, 111 87
Stockholm

MOTPART

Länsstyrelsen i Kalmar län, 391 86 Kalmar

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Kalmar län föreläggande den 4 juli 2008, dnr 575-7020-08, se
bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att utföra miljötekniska undersökningar och utredningar

DOMSLUT

Miljödomstolen ändrar det överklagade föreläggandet endast på så sätt att
tidpunkten för utförandet av åtgärden enligt resp punkt bestäms enligt följande.

- Punkt 1 senast den 31 december 2009
- Punkt 2 senast den 30 juni 2010
- Punkt 3 senast den 31 december 2009
- Punkt 4 senast den 30 september 2010

Miljödomstolens beslut den 4 augusti 2008 om inhibition ska inte längre gälla.

Dok.Id 93960

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 VÄXJÖ	Kungsgatan 8	0470-868 00 E-post: miljodomsstolen.vaxjo@dom.se	0470-868 40	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

BAKGRUND

På fastigheten Träförädlingen 10 i Hultsfreds kommun bedrevs batteritillverkning mellan åren 1952 och 1999. Sedan 1999 har inte bedrivits någon verksamhet i egentlig mening men ett internt reningsverk är fortfarande i drift och tar emot en mindre del av det blyförorenade dagvatten som fortfarande genereras på fastigheten. Länsstyrelsen förelade i fyra punkter i det överklagade beslutet Varta Batteri Aktiebolag (i det följande Varta) att utföra kompletterande miljötekniska undersökningar med tillhörande fördjupad riskbedömning för Träförädlingen 10 med omkringliggande fastigheter i Hultsfred. Resultatet av analys enligt punkten 1 skulle redovisas till länsstyrelsen senast den 1 december 2008 och resultatet av utredning och undersökning enligt punkten 2 senast den 1 mars 2009. En provtagningsplan enligt punkten 3 skulle ha kommit in till länsstyrelsen senast den 15 oktober 2008 och en fördjupad riskbedömning enligt punkten 4 senast den 1 april 2009. Envar av punkterna i föreläggandet kombinerades med vite. Länsstyrelsens beslut skulle gälla omedelbart.

I beslut den 4 augusti 2008 förordnade miljödomstolen om inhibition av länsstyrelsens beslut såvitt avsåg förordnandet om omedelbar verkställighet.

YRKANDEN M.M.

Varta har yrkat att föreläggandet ska omfatta endast punkten 1 och att det inte ska förenas med vite.

Länsstyrelsen har motsatt sig ändring.

Till närmare utveckling av överklagandet har Varta anfört bl a följande. Föreläggandet är inte motiverat från miljösynpunkt och det är rimligt att utföra undersökningar efter behov. Undersökningar bör ske stegvis för att optimera inriktning och omfattning. Behovet kan fastställas först efter det att kontrollprogram enligt punkten 1 i föreläggandet är genomfört. Undersökningar, analyser och riskbedömningar är sedan tidigare utförda på och omkring fastigheten och mot bakgrund av resultaten från dessa finns det inte några miljömässiga motiv för

ytterligare undersökningar. Det har i en riskbedömning gjord och redovisad i februari 2007 konstaterats bl a att grundvattnet är påverkat av bly, sulfat, klorid, natrium och klorerade alifater. Blyföreningens utbredning är begränsad och förutsättningar för vidare spridning och exponering saknas i dagsläget. Sulfat, klorid, natrium och klorerade alifater sprids i viss utsträckning mot sydost. Utspädning och avsaknad av närbelägna skyddsobjekt innebär att det saknas förutsättningar för oacceptabel exponering. Föreningar som sprids via damning avleds till stor del till dagvattenssystemet som är anslutet till ett lokalt reningsverk med 99 % reningsgrad. Därmed finns det inget akut behov av saneringsåtgärder avseende mark, byggnader eller grundvatten. Mot bakgrund av tidigare undersökningar och ovan sammanfattade riskbedömning finns det inte några miljömässiga motiv för ytterligare undersökningar. I enlighet med Naturvårdsverkets metodik bör undersökningar utföras stegvis och med en noggrann planering för att optimera inriktning och omfattning. Om resultatet av kontrollprogrammet enligt punkten 1 visar på mer omfattande risker än vad som i dagsläget är känt kan det i framtiden finnas behov av kompletterande undersökningar och utredningar. Den undersökning som begärs i punkten 2 i föreläggandet är relativt kostsam och beräknas till mellan 500 000 och 1 000 000 kr. Då den inte är miljömässigt motiverad måste den anses som ytterst oskälig. Varta driver i dag ingen verksamhet och har därför mycket begränsade intäkter och tillgångar. Eftersom det inte längre pågår någon aktiv verksamhet på fabriksområdet är det helt osannolikt att det skulle finnas en aktiv källa som trikloretylen kan spridas från. Om det mot förmodan skulle finnas någon läckande tank eller motsvarande på fastigheten är det fastighetsägarens sak att lokalisera och hantera denna fråga. Däremot kan det naturligtvis finnas en sekundär källa i marken, men sådana källor är mycket vanskliga att lokalisera och även mycket svåra att åtgärda. Enligt riskbedömningens slutsats saknas förutsättningar för oacceptabel exponering och detta gäller även i framtiden då föreningssituationen knappast kommer att förvärras. Beträffande Hultsfreds tätort kan det konstateras att dricksvattenbrunnar saknas nedströms fabriksområdet och det finns knappast förutsättningar för att nya kommer att anläggas. Grundvattnet används troligen för bevattning av trädgårdar men eftersom den högsta halten ligger under ett troligt riktvärde kan detta ske utan

risk. Vad angår boende på fastigheterna nedströms har ett riktvärde (lågrisknivå) avseende gasavgång från trikloretylen i grundvattnet beräknats. Högsta uppmätta halten underskrider detta värde med en faktor 4 och därmed är risken för hälsoeffekter mycket låg. Det finns vidare ingen hydraulisk kontakt mellan grundvattnet kring den f d fabriken och kommunens nuvarande vattentäkt, varför det inte finns någon risk att vattentäkten förorenas. Att vattendelaren skulle flyttas 400-500 m söderut, även vid ökat uttag, måste betraktas som ytterst osannolikt med tanke på hur vattenförande grundvattenmagasinet är. Beträffande sjön Hulingen konstateras i riskbedömningen att utspädning och nedbrytning även innebär att det saknas risker för recipienten till följd av grundvattenföroreningen. Den sammanfattande riskbedömningen har gjorts utifrån den nuvarande användningen av fastigheten men slutsatserna omfattar även en framtida förändring av markanvändningen. Fastigheten ägs inte av Varta och varken detta bolag eller WSP har fått kännedom om att fastighetsägaren vill ändra den nuvarande markanvändningen. WSP:s rekommendation om omfattningen av grundvattenkontrollen utgick från vad som var rimligt från miljösynpunkt. Det finns ingen anledning att misstänka att Varta kommer att undandra sig framtida skyldigheter, då bolaget tidigare genomfört en rad undersökningar, varav vissa efter föreläggande från länsstyrelsen och andra frivilligt efter diskussioner med länsstyrelsen. Det saknas därmed skäl att förena förelägandet med vite.

Till stöd för bestridandet har länsstyrelsen anfört bl a: Det finns en risk att de konstaterade föroreningarna sprids ytterligare till omgivande mark- och vattenområden och därmed medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Punkterna 2-4 i förelägandet kan fastställas utan att kontrollprogrammet först genomförs, då det föreslagna kontrollprogrammet redan har genomförts en gång 2006. Bl a framgår av denna föroreningssituationen med avseende på trikloretylen och att halterna, på vissa ställen, överskrider dricksvattenkvalitetsnormen med ca 5 resp 7 gånger. Det är dock bra att kontrollprogrammet genomförs igen så att det är möjligt att bedöma om föroreningssituationen har förändrats sedan förra provtagningstillfället. Det stämmer inte att Varta inte skulle ha använt klorerade lösningsmedel i sin produktion. Detta framgår av en rapport, inlämnad av

bolaget, där det finns uppgifter om att bolaget lämnat 252 kg klorerade lösningsmedel för omhändertagande som farligt avfall. Detta tyder på en betydande användning av klorerade lösningsmedel och därmed är det ytterst motiverat att gå vidare med de undersökningar som krävs i föreläggandet. Närbelägna skyddsobjekt är Hultsfreds tätort, Hultsfredsdelat samt sjön Hulingen dit processvatten, dagvatten och i viss mån spillvatten har letts sedan batterifabriken start. Hultsfredsdelat bedöms ha en mycket stor potential för framtida grundvattenförsörjning på grund av sina goda uttagsmöjligheter, vilket gör det till en regionalt skyddsvärd resurs. Det kan inte uteslutas att föroreningar från batterifabriksområdet även skulle kunna spridas till kommunens vattentäkt, ca 2 km norr om den f.d. batterifabriken, vid ett större grundvattenuttag än i dag. För närvarande går det inte att använda fabriksfastigheten som en industrifastighet, inte ens byggnaderna, på grund av föroreningssituationen. Det stora problemet är alltså att fastigheten inte går att använda alls för närvarande. Det är viktigt att försöka lokalisera källan till trikloretylenförekomsten, något som motiverar kostnaderna för undersökningarna enligt föreläggandets punkt 2. Det är ett stort problem i sammanhanget att Varta har hävdats att bolaget aldrig har använt klorerade lösningsmedel. Spridningen har därför kunnat fortgå utan att WSP har letat efter någon föroreningskälla inom fastigheten då det hållits för osannolikt att Varta har varit orsak till föroreningen. Naturvårdsverkets riktlinjer och intentioner att utföra undersökningar stegvis för att optimera inriktning och omfattning, har tillämpats mellan åren 1999 och 2008. Nu har det preciserats i det överklagade föreläggandet vilka undersökningar som anses vara de mest nödvändiga i det här skedet. En fördjupad riskbedömning, utifrån resultaten av de i föreläggandet begärda kompletterande undersökningarna, är ytterst motiverad med anledning av vad som anförts beträffande den pågående föroreningsspridningen av trikloretylen och den hittills ej lokaliserade föroreningskällan samt dess påverkan på skyddsobjekten Hultsfredsdelat och Hultsfreds tätort. Att föreläggandet förenats med vite motiveras med att Varta fört en dialog med länsstyrelsen endast via sin konsult på WSP, något som skapat tidsfördröjningar på grund av att parternas intentioner inte har blivit belysta i tillräcklig utsträckning. Dessutom har det nu gått snart 10 år sedan produktionen upphörde vid batterifabriken och länsstyrelsen vill att alla nödvändiga

undersökningar utförs så snart som möjligt för att därefter kunna begära in en åtgärdsutredning. Den sammanfattande riskbedömning som kom in till länsstyrelsen den 8 februari 2007 bedömdes vidare som mycket missvisande, dels med avseende på bolagets syn på markanvändningen, dels med avseende på att i riskbedömningen endast redogörs för risker i det korta tidsperspektivet. Det är också en stor brist att situationen med den historiska och även den pågående föroreningsspridningen av bly till Hulingen och Silverån inte behandlas över huvud taget i den sammanfattande riskbedömningen. Vidare har Varta underlåtit att lämna korrekta uppgifter beträffande användning av klorerade lösningsmedel på fastigheten. Länsstyrelsen hittade under våren 2008 uppgifter i en inlämnad miljörapport för år 1994 om att 250 kg klorerade lösningsmedel hade omhändertagits som avfall. Detta tyder på en betydande användning av dessa kemikalier. Att denna uppgift kom fram så sent i utredningsskedet måste ses som extremt olyckligt, eftersom länsstyrelsens hantering och agerande i det nu avslutade ärendet, 575-4851-02, troligtvis hade varit mer kraftfullt om denna uppgift hade kommit fram innan ärendet avslutades. Med denna bakgrund var det länsstyrelsens avsikt att vara mycket tydlig med sin ståndpunkt och göra sitt yttersta för att minimera tidsåtgången i ärendet då detta delgavs Varta.

Hultsfreds kommun har i ett yttrande anført bl a följande. Tillväxten av Hultsfred hindras genom att det inte möjliggörs etableringar på Vartas tidigare ägda fastighet. Att det gamla Varta-området ligger mitt i kommunens största industriområde och att detta inte får exploateras är ett problem. Det finns flera exempel på där lokaler inte har kunnat erbjudas företag. Detta hindrar möjligheterna till ekonomisk tillväxt. Vidare urholkas allmänhetens och näringslivets tro på möjligheterna att styra över kommunen vilket i förlängningen riskerar att sänka moralen hos andra verksamheter i vilka det hanteras miljöfarliga ämnen. Vidare har Hultsfred Sveriges enda Music Management-utbildning på högskolenivå och på grund av detta har 250 studenter flyttat hit. Den kraftiga inflyttningen har ökat kraven på bra och billigt boende nära skolan. Ett alternativt scenario för Varta-området växer därmed fram där ett studentboende etableras på området. Situationen är därmed problematisk.

Varta har yttrat sig över vad som tillförts i målet.

DOMSKÄL

I målet tillämpliga författningsbestämmelser är återgivna i länsstyrelsens beslut.

Miljödomstolen konstaterar inledningsvis att ett antal undersökningar av såväl föroreningar i mark som i grundvattnet har utförts inom och i direkt anslutning till fabriksområdet. Förhållandena beträffande främst den mest omfattande föroreningen av bly är således relativt väl kända, i synnerhet som den verksamhet som medfört föroreningen av bly tycks ha skett över en stor del av fabriksområdet, vilket medfört att blyföroreningen är relativt jämt fördelad över ett stort område. För klorerade alifatiska kolväten är förhållandena uppenbarligen annorlunda, eftersom nuvarande bolagsföreträdare sagt sig inte ha känt till att sådana ämnen, främst trikloreten/ylen, har använts. Det kan då antas att källan/orna till sådana föroreningar snarare har karaktären av punktkälla/or, vilket avsevärt försvårar dokumentationen av spridningskälla/or och tillhörande spridningsplym/er i marken och i grundvattnet. Mätningar i enstaka observationsrör, såväl nära eventuella källor som i förväntad spridningsriktning för en plym riskerar i detta fall att ge missvisande och för plymens centrala delar för låga halter. En dokumentation av faktiska spridningsförhållanden kan därför inte i ett sådant fall baseras på kontrollmätningar av den typ som Varta nu föreslår.

Miljödomstolen delar inte Vartas åsikt att det krävs ytterligare stegvisa undersökningar innan en mer omfattande undersökning sker. De undersökningar som hittills utförts uppfyller ett sådant rimligt krav på stegvisa undersökningar. Vidare anser domstolen att med nuvarande användning av fabriksområdet, dvs praktiskt taget ingen verksamhet alls, det inte acceptabelt att konstatera att det inte föreligger något behov av sanering av området som motiverar en mer detaljerad dokumentation av bl a föroreningsspridningen i grundvattnet. Som kommunen framhållit är det inte rimligt att ett i tätorten så centralt beläget industriområde förblir liggande som ett öde område ej användbart för industriverksamhet eller annan önskvärd användning, t ex för bostäder. Undersökningarna måste därför

drivas vidare för att utgöra underlag för en inom rimlig tid företagen sanering av fabriksområdet.

Domstolen gör följande bedömning beträffande länsstyrelsens föreläggande och Vartas synpunkter.

1. Grundvattenkontrollprogram

Varta anser att föreläggandet om att starta det grundvattenkontrollprogram som föreslås i den sammanfattande riskbedömning som bolagets konsult har utarbetat vara rimligt. Domstolen tolkar detta som ett åtagande, men förutsätter att åtagandet även avser mätningar årligen under kommande år i en utsträckning som efter hand beslutas i samråd med länsstyrelsen.

2. Undersökning och utredning om trikloretylenförekomst i mark och grundvatten

Miljödomstolen anser att denna punkt i länsstyrelsens föreläggande utgör en "felande länk" beträffande kartläggningen av aktuella föroreningar i mark och grundvatten inom och i anslutning till fabriksområdet. Detta till följd av föroreningens karaktär av punktkälla/or och att en rättvisande bild av denna typ av föroreningar inte kan fås genom kontrollmätningar i ett i detta sammanhang glest kontrollpunktsprogram. Tidigare utförda undersökningar pekar i tillräcklig grad på förekomst och fortsatta mätningar enligt Vartas förslag kan inte förväntas ge någon ny information. Det som bolagets konsult angett, nämligen att källan till föroreningen kan ha kommit från ett annat fabriksområde, anser miljödomstolen vara mindre sannolikt bl a till följd av de topografiska och geologiska förhållandena på platsen och uppmätta grundvattengradienter som tyder på påfyllning av grundvatten från det mer höglänta området väster om fabriksområdet. Trots den kostnadsmässigt krävande undersökningen anser domstolen det därför vara angeläget att undersökningen utförs i enlighet med länsstyrelsens föreläggande.

3. Redovisning av provtagningsplan

Planläggning är en nödvändig förutsättning för att undersökningen ska ge önskad information och utgör ingen extra belastning på Varta. Det är dock rimligt att

programmet, som praxis är i miljömål med kontrollundersökningar, ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Miljödomstolen anser att länsstyrelsens föreläggande bör kvarstå.

4. Fördjupad riskbedömning

Miljödomstolen anser att bolagets konsult gjort en förtjänstfull redovisning av möjliga risker med föreliggande föroreningssituation, förutom att domstolen inte delar uppfattningen att det inte finns någon risk för en miljöfarlig spridning av klorerade alifatiska kolväten, samt att riskbedömningen inte ska baseras på att fabriksområdet förblir oanvänt i framtiden. Befintlig riskbedömningsrapport behöver därför, efter en första årlig provtagningsomgång och undersökning av trikloretylenförekomsten, kompletteras med tolkning av resultaten från dessa undersökningar. Därtill förutsätter domstolen, såsom länsstyrelsen påtalat, att riskbedömningen kompletteras med en motsvarande bedömning av miljöpåverkan på recipienten Hulingen baserad på de undersökningsresultat som vid rapportens utarbetande finns tillgängliga. En komplettering av denna del av riskanalysen förutsätts ske när kommande detaljundersökningar av miljöpåverkan från blyutsläppen i Hulingen har genomförts (se nu pågående mål M 2111-08).

Tider för fullgörande

Även om det är önskvärt att undersökningar utförs snarast bör hänsyn tas även till att beslutsvägarna inom Varta försvåras av att bolaget inte längre bedriver någon tillverkning inom landet. Den årliga kontrollundersökningen, vars kontrollpunkter och undersökningsparametrar finns redovisade i Vartas konsults programförslag, förutom tillägg av antimon, kan rimligen utan problem utföras under innevarande år.

Beträffande punkterna 2 och 3 bör tiden utsträckas så att programmet utarbetas under innevarande år. Därvid förutsätts att detta arbete sker i samråd med länsstyrelsen så att programmet kan godkännas runt instundande årsskifte. Utförandet av undersökningen inkl rapport bör därefter kunna utföras under första halvåret 2010.

Genom att redovisade rapporter enligt punkterna 1-3 finns tillgängliga den 1 juli 2010 och tillsammans med tidigare riskbedömningsrapport utgör underlag för den fördjupade riskbedömningsrapporten bör denna rimligen kunna ges in senast den 30 september 2010.

Vite

Med hänsyn till Vartas hittillsvarande agerande bör envar av punkterna i föreläggandet vara förenad med vite.

Övrigt

Miljödomstolens beslut den 4 augusti 2008 om inhibition bör inte längre gälla.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (Dv 427)

Överklagande senast den 15 oktober 2009

Nils-Erik Andersson

C-G Göransson

I avgörandet har deltagit lagmannen Nils-Erik Andersson och miljørådet C-G Göransson. Målet har handlagts av beredningsjuristen Anna Widströmer.